

Дика Софія Андріївна

студент Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Юшко Алла Миронівна

завідувач наукового відділу НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID 0000-0001-8335-8048

ТРУДОВІ ПРАВА ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

У науковій роботі досліджуються проблеми працевлаштування іноземців в Україні, аналізуються відповідні норми чинного національного законодавства у цій сфері. На основі проведеного аналізу авторами внесені пропозиції щодо удосконалення трудового законодавства.

Ключові слова: право на працю, іноземці, дозвіл на працевлаштування.

Dyka Sofia

*student of the Legal Training Institute for the Security Service
of Ukraine of Yaroslav Mudryi National Law University*

Yushko Alla

*Head of Scientific Department of Scientific and Research Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of the NALS of Ukraine, PhD, Associate Professor of the Department
of Labor Law of Yaroslav Mudryi National Law University*
ORCID 0000-0001-8335-8048

LABOR RIGHTS OF FOREIGNERS IN UKRAINE: PROBLEMS OF THEIR IMPLEMENTATION

The problems of employment of foreigners in Ukraine are researched in the scientific work, and corresponding norms of the current national legislation in

this field are analyzed. On the basis of the conducted analysis, the authors made suggestions for improvement of labor legislation.

Keywords: right to work, foreigners, employment permit.

В Україні сьогодні діє низка нормативно-правових актів, що регулюють правове становище іноземців та осіб без громадянства на території нашої держави, зокрема й особливості їх участі у вітчизняному ринку праці. На перший погляд, видається, що при такому регулюванні жодних проблем не повинно виникати ні для іноземних громадян, які бажають працевлаштуватися в Україні, ані для держави, яка передбачила нібито чіткий механізм реалізації трудових прав іноземцями та особами без громадянства. Однак, проаналізувавши національне законодавство, а також практику його застосування, можна переконатися у тому, що проблеми існують. Тому постає завдання, яким чином удосконалити систему працевлаштування іноземців, щоб залучити в економіку України іноземні інвестиції та покращити умови реалізації ними права на працю.

Відповідно до ст. 26 Основного Закону іноземці й особи без громадянства (далі – іноземці), що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України [1]. Однак вони не можуть призначатися на окремі посади або займатися певною трудовою діяльністю, які законодавство України пов'язує з належністю до вітчизняного громадянства.

Правовий статус іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні, а також порядок їх в'їзду в Україну та виїзду з України регулюється Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [2].

Кодекс законів про працю України (далі – КЗпП України) у ст. 8 [3], а також Закон України «Про міжнародне приватне право» у ст. 52 [4] передбачають, що до трудових відносин застосовується право держави, у якій виконується робота, якщо інше не передбачено законом або міжнародним договором України.

Отже, на підставі вищезазначених норм, можна стверджувати про недопущення дискримінації іноземців порівняно з громадянами

України, тобто вони мають такі ж права й обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими законами чи міжнародними договорами України. Однак для іноземців існують особливості в механізмі набуття робочого місця в Україні.

Перш за все слід указати, що іноземці набувають статусу суб'єктів трудового права лише за умови знаходження на території України на законних підставах. Механізм набуття статусу суб'єкта трудового права регулюється Законами України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про зайнятість населення» та ін.

Згідно з частиною 4 ст. 3 Закону України «Про зайнятість населення» іноземці та особи без громадянства, які *постійно* проживають в Україні, яких визнано в Україні біженцями, яким надано притулок в Україні, яких визнано особами, що потребують додаткового захисту, яким надано тимчасовий захист, а також ті, що одержали дозвіл на імміграцію в Україну, мають право на зайнятість на підставах і в порядку, встановлених для громадян України.

Іноземці ж та особи без громадянства, які прибули в Україну для працевлаштування на визначений строк, приймаються роботодавцями на роботу *на підставі дозволу* на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, виданого в порядку, визначеному цим Законом, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [5].

Застосуванню праці іноземців в Україні присвячено розділ VII Закону України «Про зайнятість населення». У ньому, зокрема, передбачено особливості їх роботи на підставі дозволу, що видається територіальними органами державної служби зайнятості України, підстави і перелік документів для отримання такого дозволу, строки його дії, розмір плати за видачу або продовження дії дозволу тощо, а також встановлено перелік іноземних осіб, працевлаштування яких здійснюється без зазначеного вище дозволу.

15 листопада 2017 р. Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову № 858 «Про затвердження форм заяв для отримання роботодавцем дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, продовження строку дії дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, внесення змін до дозволу на

застосування праці іноземців та осіб без громадянства» [6].

Тож роботодавці України мають право на застосування праці іноземців на території України на підставі дозволу, що видається територіальними органами державної служби зайнятості. Слід зауважити, що дозвіл отримує саме роботодавець, а не іноземець. Тому такий дозвіл дає право працевлаштування іноземця у конкретного роботодавця і на конкретній посаді. Законодавством України не передбачено отримання дозволу, який би надавав іноземцю широке право на працевлаштування в Україні протягом певного часу в будь-якого роботодавця і на будь-якій посаді.

З цього випливає, що оскільки дозвіл на працевлаштування іноземця в Україні видається на конкретну посаду, вказану роботодавцем при поданні заяви до центру зайнятості, то переводити працівника на іншу посаду або навіть змінювати назву посади протягом строку дії дозволу буде проблематичним. Тобто на роботодавця покладається обов'язок повідомляти відповідний орган державної служби зайнятості про усі можливі зміни. У разі, коли роботодавець прострочить термін для подання таких даних (30 днів), дозвіл на працевлаштування може бути скасовано з підстави встановлення факту застосування праці іноземця на інших умовах, ніж ті, що визначені дозволом.

Дозвіл на застосування праці іноземця є одним із документів, необхідних для отримання таким іноземцем посвідки на тимчасове проживання в Україні, яка дозволяє іноземцю перебувати та проживати в Україні протягом усього строку дозволу. За загальним правилом, дозвіл на роботу видається на строк дії трудового договору (контракту), але не більше ніж на 1 рік (в окремих випадках – 3 роки). Таким чином, у законодавстві існує обмеження щодо терміну перебування іноземців в Україні.

Слід зазначити, що Закон України «Про зайнятість населення» виділяє особливі категорії іноземців, які претендують на працевлаштування в Україні, а саме: іноземних високооплачуваних професіоналів; засновників та/або учасників, та/або бенефіціарів (контролерів) юридичної особи, створеної в Україні; випускників університетів, що входять до першої сотні у світових рейтингах університетів; іноземних працівників творчих професій; інозем-

них ІТ-професіоналів. Для них передбачені особливі умови видачі дозволів на працевлаштування і посвідок на тимчасове проживання.

Законом визначено також мінімальний розмір оплати праці іноземців: десять мінімальних зарплат, а для тих, хто приїхав працювати у громадських об'єднаннях, благодійних організаціях та закладах освіти – п'ять мінімальних зарплат. Вимоги до мінімальної заробітної плати не застосовуються у разі отримання дозволу на застосування праці особливих категорій іноземців.

Продовження терміну дії дозволу платне, і коштуватиме воно, як і сам дозвіл, від двох до шести прожиткових мінімумів для працездатних осіб, встановлених законом на 1 січня календарного року, в якому роботодавцем подані документи.

Раніше (до ухвалення Верховною Радою України Закону від 23.05.2017 р. № 2058-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення бар'єрів для залучення іноземних інвестицій») для отримання посвідки на проживання інвестору треба було спочатку отримати дозвіл на працевлаштування на своєму підприємстві, формально там працевлаштуватися, виплачувати собі зарплату і платити податки. Документи – дозвіл на роботу і дозвіл на проживання – видавали на рік. Потім їх треба було продовжувати, для чого, відповідно, потрібні були час і гроші.

Тепер, якщо іноземний засновник внесе до статутного капіталу української юридичної особи не менше 100 тис. євро, він отримає посвідку на тимчасове проживання, щоб перебувати в країні та контролювати діяльність підприємства (частина 12 ст. 4 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»). Якщо інвестор захоче працевлаштуватися на своєму підприємстві, він може отримати дозвіл на працевлаштування на строк до трьох років і тимчасову посвідку на проживання на такий же термін. Але проблема полягає в тому, що, по-перше, щоб отримати такі привілеї, сума інвестиції повинна бути не менше 100 тисяч євро, а отже, інвестуючи меншу суму, привілеїв інвестори мати не будуть, по-друге, незалежно від суми інвестування до певного підприємства, інвестор не має стовідсоткової гарантії, що відповідно до ст. 42-10 Закону України «Про зайнятість

населення» йому не буде скасовано дозвіл на застосування праці іноземців. Це, в свою чергу, призводить до побоювання інвесторами вкладати гроші у розвиток підприємництва в Україні. Проблема полягає також і в тому, що іноземці мають обмежені терміни перебування в Україні, для ведення бізнесу їм зазвичай потрібні імміграційні дозволи. Не варто відкидати й існуючі прояви корупції, формалізму і бюрократії у діяльності органів міграційної, фіскальної служб та інших, що негативно впливають на відкриття бізнесу в Україні.

Якщо ж іноземний громадянин є одночасно і засновником товариства, і його директором, він не зможе подати документи на отримання дозволу на працевлаштування. Тож наразі існують певні перешкоди на етапі створення компанії, а саме: у прийнятті іноземця на посаду керівника. Іноземному інвестору доведеться залучати до співпраці громадянина України, який буде номінальним керівником на період реєстрації компанії у всіх необхідних інстанціях, як того вимагає законодавство України.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що державна політика зайнятості повинна спрямовуватися передусім на забезпечення пріоритету громадян України у реалізації своїх трудових прав, зокрема, права на працевлаштування. Однак вітчизняний ринок праці потребує якісних іноземних фахівців, а необхідною передумовою використання результатів їх діяльності є прозоре і зрозуміле законодавство в сфері працевлаштування іноземців. У зв'язку з цим, з метою залучення іноземного капіталу в ті галузі економіки, розвиток яких має стратегічне значення для України, створення нових робочих місць, у тому числі й для наших громадян, освоєння передового зарубіжного досвіду тощо, вважаємо доцільним змінити неефективні норми законодавства про працевлаштування іноземців, спростивши процедуру отримання ними дозволів на роботу та збільшивши терміни дії таких дозволів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Офіційний вісник України*. 2010. № 72/1. Ст. 2598.
2. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. № 3773-VI. *Офіційний вісник України*. 2011. № 83. Ст. 3014.

3. Кодекс законів про працю України, прийнятий Верховною Радою УРСР 10.12.1971 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.

4. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. *Офіційний вісник України*. 2005. № 29. Ст. 1694.

5. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 63. Ст. 2565.

6. Про затвердження форм заяв для отримання роботодавцем дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, продовження строку дії дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, внесення змін до дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства: постанова КМ України від 15.11.2017 р. № 858. *Офіційний вісник України*. 2017. № 94. Ст. 2848.

REFERENCES

1. Konstytutsiia Ukrainy: pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 r. (2010). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy - Official Bulletin of Ukraine*, 72/1, art. 2598.

2. Pro pravovyi status inozemtsiv ta osib bez hromadianstva: Zakon Ukrainy vid 22.09.2011 r. № 3773-VI. (2011). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy - Official Bulletin of Ukraine*, 83, art. 3014.

3. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy, pryiniaty Verkhovnoiu Radoiu URSR 10.12.1971 r. (1971). *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR - Information of the Supreme Soviet of the USSR, Dodatok do 50, art. 375*.

4. Pro mizhnarodne pryvatne pravo: Zakon Ukrainy vid 23.06.2005 r. № 2709-IV. (2005). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy - Official Bulletin of Ukraine*, 29, art. 1694.

5. Pro zainiatist naselennia: Zakon Ukrainy vid 05.07.2012 r. № 5067-VI. (2012). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy - Official Bulletin of Ukraine*, 63, art. 2565.

6. Pro zatverdzhennia form zaiav dlia otrymannia robotodavtsem dozvolu na zastosuvannia pratsi inozemtsiv ta osib bez hromadianstva, prodovzhennia stroku dii dozvolu na zastosuvannia pratsi inozemtsiv ta osib bez hromadianstva, vnesennia zmin do dozvolu na zastosuvannia pratsi inozemtsiv ta osib bez hromadianstva: postanova KM Ukrainy vid 15.11.2017 r. № 858. (2017). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy - Official Bulletin of Ukraine*, 94, art. 2848.